

MUIÑOS DE MAR OU DE MAREA (1)

Por: Lino J. Pazos Pérez

Dentro dos diferentes xeitos de facer a moenda, tan necesaria para poder conseguir a necesaria fariña, entre outros produtos, tentáronse diferentes tipos de enerxía para mover a moa*: a man, de regato, de vento, con animais e coa forza das mareas.

Estes muíños, que agora tento describivros, utilizan a forza das mareas para mover o rodicio*, empuxado pola presión que esta exerce ó baixar o nivel da auga, estancada previamente na presa que se forma ás costas da instalación.

O sistema baséase na diferenza de altura que as augas do mar (apoiadas nalgún caso polas dalgún río) collen cando baixa a marea, que en ocasións chega a acadar máis de tres metros.

Unha vez que comeza a subir o mar, ábrese a comporta da presa e énchese de auga o recinto da presa, que pode ser artificial, ou sexa, con muros feitos polo home ou en espazos naturais, pechándose no "repunte". Cando baixa a marea, soamente fai falla abrir as comportas que conducen a auga polas canetas ou cubos* que farán mover o rodicio.

Dada a enorme enerxía que a marea pode transmitir ó muíño, estes, soen ter máis de dúas moas, e chegan a contar ata con media ducia.

Este método de moer o gran e outros materiais, contaba en Galicia cun curto número de instalacións e,

segundo creio, soamente estaba en funcionamento nos primeiros anos da década dos oitenta, o coñecido como "As Aceñas" na Illa de Arousa.

O funcionamento é, en xeral, igual ó de regato, do que se diferencia pola súa magnitude. A auga chega encaixada a través dunha canle que da paso ó cubo, que verte o líquido a través da biqueira* de pedra, no rodicio, que impulsado pola presión fai xirar o fuso que moverá a moa.

En Galicia aínda estamos a tempo de observar algúns destes muíños que sobreviviron ás desfeitas modernistas, e na ría de Arousa pódense contemplar tres deles que curiosamente se atopan na parte correspondente á provincia de Pontevedra.

O **Muíño do Cura**, en Catoira, atópase nas inmediacións do Puntal do Prado, na confluencia das augas do río Catoira e as do Ulla, onde aínda se deixan notar os fluxos das mareas.

- As que ao muíño van, se son bonitas logo as moerán.
- Cando a acea está parada, non da proveito nin gana nada.
- Na acea moe o que primeiro chega.

A edificación, en ruínas, constaba de tres pisos, un dos cales estaba destinado á vivenda dos propietarios. Este muíño recibe como aporte do caudal as augas do río Catoira que contribúen a encher a presa. Deixou de funcionar nos anos 30.

O nome de "**Muíño do Cura**" fainos pensar (o mesmo que a outros autores) que esta construción, ou a súa explotación, pertencía a un membro da igrexa, ou a unha comunidade relixiosa determinada.

Para achegarse á construción, e poder contemplar o muíño en todo o seu esplendor, hai que botarlle unha pouca de vontade e introducirse na xunqueira que se estende cara ó río Ulla, unha vez atravesada a vía do tren, entre a fábrica de cerámica e os

restos dunha construción, e dende alí tentar o muro que entre os xuncos delimita a zona. Olo ós mosquitos e ás posibles escorregadas.

Tamén existe a posibilidade de acceder ás instalacións, pola parte de terra, camiño moito máis doado, onde aínda se poden ollar as moas, removidas do seu lugar habitual, e o que queda da vivenda, ocos das portas, ventás... collendo un estreito camiño que parte do muro da construción antes citada en dirección sur, chegando á mesma porta do muíño e á presa.

Hoxe en día o Concello construíu unha ponte, de madeira, que nos leva a través da xunqueira que se formou sobre o que foi a presa, río Catoira arriba.

Na Illa de Arousa, en pleno Parque Natural do Carreirón, na coñecida como Enseada da Brava, atópase o muíño de **As Aceñas**, de propiedade particular, en bastante mal estado de conservación.

Este muíño estivo en funcionamento ata a década dos oitenta, e recordo que a casa, de pequenas dimensións, que se atopa o seu carón, era utilizada como taberna.

Próximo ó muíño está a vivenda dos propietarios, que ten arrimada unha edificación que é un bar, e o conxunto complétase cun piorno e outra construción adxectiva. Pola parte traseira da vivenda erguía un muíño de vento que se desfixo en 1936 para amplia-lo edificio desta, non quedando hoxe máis ca outro muíño de vento na illa.

Na parroquia de San Mamede de Corbillón, Cambados, encóntrase o de **A Seca**, nunha zona na que as mareas non teñen na actualidade a importancia que fai anos xa que unha ponte que conduce ó porto de

Tragobe propiciou o amoreamento de lodos na enseada, reducindo considerablemente a diferenza

O muíño do meu pai
fai como o muíño de vento,
os solteiros quedan fóra,
os casados van para dentro.

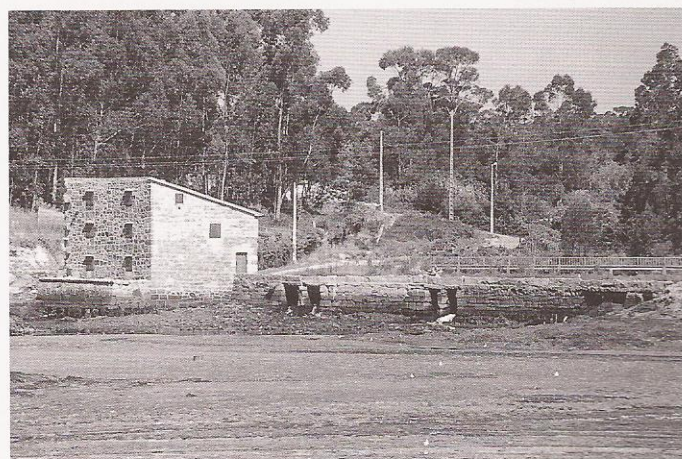
intramareal.

De construción sólida, este muíño traballou arreo, segundo me contan algúns dos veciños que recordan perfectamente a época na que tiñan que ir cos sacos de millo para a súa moenda.

Permaneceu en funcionamento ata a década dos setenta e as instalacións foron recentemente restauradas polo Concello. A edificación consta de tres pisos e foi vivenda dos muíneiros.

No fondo do saco da ría de Vigo existe unha antiga salina que, parece ser, tamén fixo funcións de muíño de marea, segundo me conta un vello do lugar, aínda que el persoalmente xa non o recorda máis que por escoitalo ós seus maiores. Outros veciños preguntados dixeron que aquilo eran simplemente o que quedaba das salinas.

Para achegarnos a este apartado lugar temos que coller un desvío da estrada que conduce de Pontevedra a Arcade, en Paredes e despois de seguir a estreita

**HOTEL **
CRUCEIRO**

**Hotel
Cafetería
Restaurante**

Tfnos.: 986 543 947
986 524 900

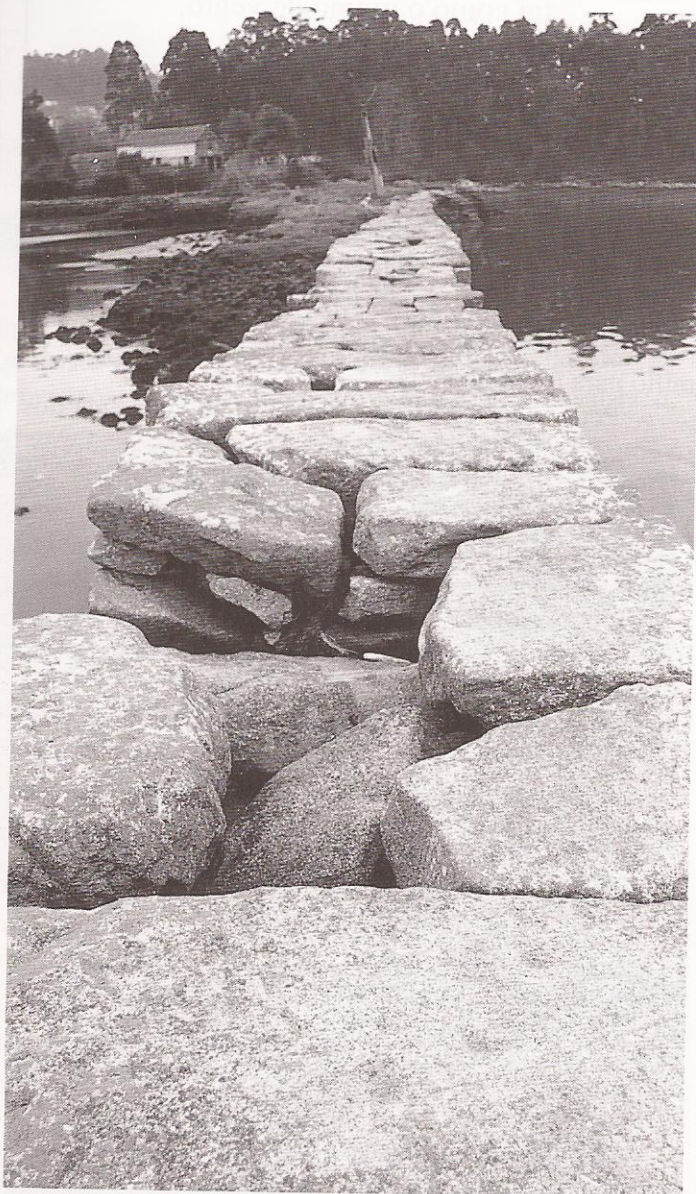
Fax 986 524 911

CASTRELO - BOUZA
Cruce Playas del Facho

36639 CAMBADOS (Pontevedra)

Pasada a Punta do Castelo, xa con camiño de terra, chégase á Pousa do Bispo, e unha vez no Chan de Regueiras xa podemos ollar a magnífica construción, que comprende un peche a base de muros de pedra, algunhas delas traballadas, seguramente procedentes dalgún derribo (¿ do Castelo?).

As salinas manteñen todo o seu perímetro pechado polos muros, de considerable ancho, aínda que comezan a esborrallarse por efecto dos embates do mar e o paso do tempo.

Preto das comportas de entrada da auga na salina, das que faltan as partes metálicas e de madeira, existe unha casa non moi antiga na que me chamou a atención unha moa medio oculta entre a espesa vexetación, que puidera pertencer a ese hipotético muíño de marea.

A zona recibe o nome de Banca do Caso e, unha vez atravesada a muralla que retén a auga do mar, atopámonos co lugar denominado Granxa das Salinas.

Como se pode ver, os topónimos fálannos de Bispos, Castelos, Granxas, todo ligado á explotación do sal, tan necesario para as factorías de salga que a partir do século XVIII multiplicáronse no chan galego.

*Acea. Muíño movido pola auga mediante unha roda hidráulica vertical, que se move ó cae-la auga nas súas paletas ou penas.

*Biqueira. Cano de pedra polo que xurde a auga que move o rodicio.

*Cubo.pozo ou depósito onde se almacena a auga.

*Moa. Pedra redonda que xira sobre outra que está fixa.

*Rodicio. Roda, normalmente de ferro, que leva unhas pas, que por mor da auga impulsa o fuso que moverá a moa.

Lino J. Pazos
pazoslino@navegalia.com

MAPFRE

M^{ra} Luisa Iglesias González

DIRECTORA

Agente de seguros nº rgtr. 03345

Avda. de Orense, 12
36900 MARÍN

Telfs. Oficina: 986 88 43 99
Tel. y Fax: 986 83 81 34